

دکتر محمد حسین پاپلی یزدی؛ دانشگاه فردوسی مشهد - بنیاد پژوهشهای اسلامی
حسن قزحی؛ دبیر آموزش و پرورش مشهد - بنیاد پژوهشهای اسلامی
صمد پناهی؛ دبیر آموزش و پرورش چناران - بنیاد پژوهشهای اسلامی

نتایج امتحانات آموزش عمومی در استان خراسان * در سال تحصیلی ۶۷-۱۳۶۶

قبل از پرداختن به اصل موضوع، توضیح بعضی از اصطلاحات ضروری به نظر می‌رسد
ترک تحصیل زودرس: Dropping out: عبارتست از «وضع دانش آموزی که پیش از پایان
آخرین سال یک دوره آموزشی که در آن ثبت نام کرده است، آن دوره را ترک گوید».
ترک تحصیل زودرس یکی از بهترین معیارها در تعیین افت تحصیلی است. به سختی
می‌توان قبول کرد که نظامهای آموزشی بتوانند تمام کسانی را که وارد مرحله آموزشی
شده‌اند تا پایان کلیه دوره‌های تحصیلی نگاه دارند. لذا بهتر خواهد بود که قبول کنیم هدف
اصلی یک نظام آموزشی آن است که تمام کسانی را که وارد یک مرحله آموزشی شده‌اند، تا
پایان همان مرحله نگاه دارد و از دست ندهد در غیر این صورت با پدیده ترک تحصیل
زودرس مواجه خواهد بود.

تکرار پایه تحصیلی، Repetition: «عبارتست از تکرار یک کلاس برای دانش آموزی
که در خلال یک سال تحصیلی در همان کلاس و پایه‌ای که در سال قبل به سر می‌برده به
تحصیل ادامه می‌دهد و همان کاری را انجام می‌دهد که در سال گذشته نیز انجام
داده است»^۲

۱- از همکاران گروه جغرافیای بنیاد پژوهشهای اسلامی به ویژه از خانم نسرین احمدیان شالچی (در ترسیم نقشه‌ها و نمودارها) و آقایان علیرضا چکنگی (در ویرایش) و غلامرضا نایب و احمدفدایی (در تنظیم مقاله) تشکر می‌شود.
۲- امین فر، مرتضی، افت تحصیلی یا اتلاف در آموزش و پرورش، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره‌های ۷ و ۸، ص

تکرار پایه تحصیلی در واقع نوعی اتلاف امکانات آموزش و پرورش می باشد، زیرا تکرار پایه ظرفیت ثبت نام در آن پایه را کاهش می دهد. علاوه بر این تکرار پایه تحصیلی بدون تردید می تواند باعث کاهش علاقه دانش آموز در یادگیری شود.

با توجه به مطالب فوق، افت تحصیلی را می توان چنین تعریف کرد:

«افت تحصیلی: وقوع ترک تحصیل زودرس و تکرار پایه تحصیلی در نظام آموزشی یک

کشور می باشد»^۳

آموزش و پرورش هر جامعه آینه تمام نمای آن جامعه است. تحقیق علمی اساسیترین وسیله برای کنترل، اصلاح، تغییر و توسعه تعلیم و تربیت می باشد. بدون انجام تحقیقات علمی در مورد مسایل آموزش و پرورش نمی توان نارساییهای تعلیم و تربیت را شناخته و مشکلات آن را حل کرد.

افت تحصیلی در واقع آفتی است که کارایی نظامهای آموزش و پرورش را دچار تهدیدهای جدی می کند و کم و بیش یکی از مهمترین مشکلات نظامهای آموزش و پرورش در سطح جهان می باشد. بدون تردید آثار ناگوار افت تحصیلی هم در حیات فردی افراد قابل بررسی و تعمق است و هم آن که بازتابهای آن را در نابسامانیهای اجتماعی و بزهکاریها می توان دنبال کرد.

ترک تحصیل زودرس و تکرار پایه تحصیلی از عوامل اصلی افت تحصیلی در استان خراسان است، این پدیده بخش قابل توجهی از منابع جامعه و استعداد های آن را تلف می کند.

در استان خراسان هر سال تعداد قابل توجهی از دانش آموزان مردود می شوند و یا اقدام به ترک تحصیل زودرس می کنند. تعداد زیاد مردودین طبعاً به معنای هدر رفتن بخش قابل توجهی از تجهیزات، نیروی انسانی و بودجه آموزش و پرورش است. چاره اندیشی در این مورد کاملاً ضروری است. زیرا اگر برنامه ریزی دقیق و اقدام عاجل به عمل نیاید نه تنها منابع مادی و معنوی جامعه تلف و هر سال به تعداد مردودین افزوده می شود بلکه باید به آن دسته از دانش آموزانی که پس از ترک تحصیل و شکست در امر آموزش و پرورش زمینه های مساعدی برای بزهکاریهای اجتماعی پیدا می کنند، نیز فکر کرد.

مقاله حاضر مسأله افت تحصیلی را صرفاً در مرحله آموزش عمومی بررسی می‌کند. امید است پس از مقایسه افت تحصیلی سالهای اخیر در استان خراسان به ارائه پیشنهادها و راه‌حلهایی در این مورد دست یابیم.

الف: مقطع ابتدایی

از مجموع ۷۴۸۲۳۴ دانش‌آموز مقطع ابتدایی در استان خراسان در سال تحصیلی ۶۷-۶۶ تعداد ۷۲۴۵۵۶ نفر در امتحانات شرکت کردند. از این تعداد ۶۳۴۹۹۸ نفر (۸۷/۶٪) قبول و تعداد ۸۹۵۵۸ نفر (۱۲/۴٪) مردود شده‌اند. بررسیهای انجام شده نشان می‌دهد که از کل دانش‌آموزان این مقطع ۲۳۶۷۸ نفر بنا به عللی در امتحانات شرکت نکرده و از ادامه تحصیل منصرف شده‌اند و بدین ترتیب مقطع ابتدایی استان خراسان ۱/۱۵٪ و یا تعداد (۱۱۳۲۳۶ نفر) افت تحصیلی داشته است.

با توجه به میزان افت تحصیلی در این مقطع برای کل مردودها به تشکیل ۲۴۸۸ کلاس مجدد در سطح استان نیاز هست. اگر نرخ رشد سالانه دانش‌آموزان در مقطع ابتدایی را ۷٪ فرض کنیم (در صورتی که نرخ رشد واقعی رقمی در حدود ۱۲٪ است) برای فراهم کردن امکانات آموزشی برای مردودین تمام پایه‌ها و پاسخ‌گویی به نرخ رشد فوق (۷٪)، احداث ۳۹۴۳ کلاس جدید در سطح استان ضروری است.^۵

اگر میزان قبولیهای مقطع ابتدایی مناطق آموزشی استان را به چهار گروه ۸۰ تا ۸۵٪ - ۸۵ تا ۹۰٪ - ۹۰ تا ۹۵٪ - ۹۵ تا ۱۰۰٪ طبقه‌بندی کنیم نتایج آن به صورت جدول شماره ۱ خواهد بود.

براساس جدول شماره یک پایین‌ترین درصد قبولی مربوط به مناطق شمالی و مرزی استان می‌باشد در حالی که بالاترین درصد قبولی مربوط به مناطق جنوبی و کویری استان است. اگر از میزان قبولی نواحی چهارگانه^۶ مشهود به دلیل برخورداری از شرایط مناسبتر،

۴ - این رقم از تفاضل کل دانش‌آموزان آذرماه و تعداد دانش‌آموزان شرکت‌کننده در امتحان خردادماه به دست آمده است.

۵ - ظرفیت استاندارد کلاسهای هر سه مقطع ۳۶ نفر محاسبه شده است. مقاله نوسازی و تجهیز مدارس کشور، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره‌های ۳ و ۴ پاییز و زمستان ۶۷، ص ۱۷۱.

۶ - از سال ۱۳۶۹، آموزش و پرورش مشهد به ۶ ناحیه تقسیم شده است.

جدول شماره ۱ توزیع قبولیهای مقطع ابتدایی استان خراسان
درسال تحصیلی ۶۷-۶۶ به تفکیک مناطق آموزشی

نام مناطق	تا ۸۰ ٪۸۵	نام مناطق	تا ۸۵ ٪۹۰	نام مناطق	تا ۹۰ ٪۹۵	نام مناطق	تا ۹۵ ٪۱۰۰
کلات	۷۴/۷						
جاجرم	۸۴/۹	بجستان	۸۹/۶	بشرویه	۹۳/۹	ناحیه ۳ مشهد	۹۶/۵
فریمان	۸۴/۹	تربت جام	۸۹/۳	ناحیه ۴ مشهد	۹۳/۵		
تایباد	۸۳/۱	نیشابور	۸۹/۲	بیرجند	۹۲/۳	میانگین استان	۸۷/۶
طرقبه	۸۳	درمیان	۸۸/۶	کاشمر	۹۱/۷		
بجنورد	۸۲/۹	خواف	۸۸/۳	گناباد	۹۰/۶		
اسفراین	۸۲/۶	سرایان	۸۷/۷	بردسکن	۹۰/۵		
مانه و سملقان	۸۱/۸	سبزوار	۸۷/۵	فردوس	۹۰/۳		
راز و جرگلان	۸۰/۹	قاینات	۸۷/۳	ناحیه ۲ مشهد	۹۰/۳		
جغتای	۸۰/۸	درگز	۸۷/۲	ناحیه یک مشهد	۹۰/۲		
قوچان	۸۰/۸	تربت حیدریه	۸۷				
سرخس	۸۰/۵	شیروان	۸۶/۸				
		مه ولات	۸۶/۷				
		تبادکان	۸۶/۱				
		نهبندان	۸۶				
		جنت آباد	۸۵/۶				
		احمدآباد	۸۵/۳				
		چناران	۸۵/۲				

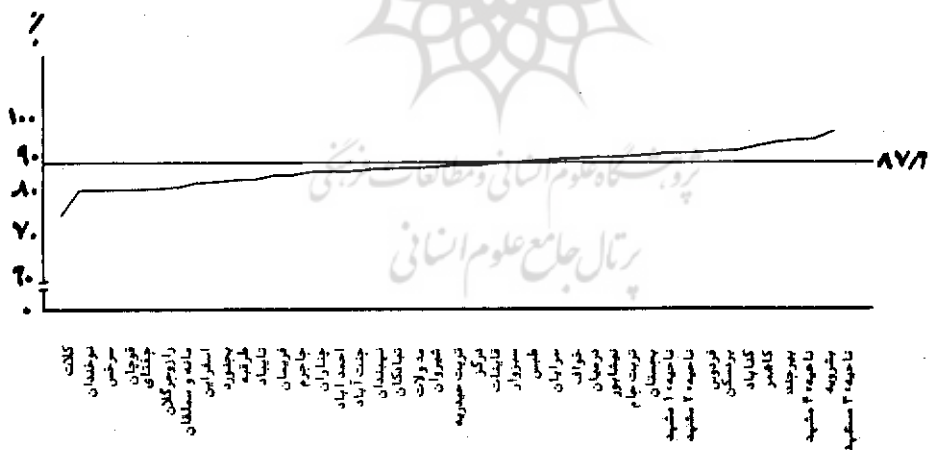
صرف نظر کنیم، در میان مناطق آموزشی استان در مقطع ابتدایی، کلات با ۷۴/۷٪ کمترین و بشرویه با ۹۳/۹٪ بیشترین درصد قبولی را ارائه داده‌اند. جالب توجه آن که از میان نواحی چهارگانه مشهد به جز ناحیه سه (نواحی یک، دو و چهار) از نظر مقایسه درصد قبولی از مناطق آموزشی بشرویه، بیرجند، کاشمر، بردسکن، گناباد و فردوس پایینتر و یا برابر بوده‌اند.

میانگین قبولی استان در این مقطع ۸۷/۶٪ است میزان قبولی آن دسته از مناطق

آموزشی که در جنوب استان واقع شده اند، از میانگین استان به مراتب بالاتر است. به طور کلی از میان ۷۴۱ منطقه آموزشی که نتایج امتحانات خود را گزارش کرده اند، درصد قبولی ۲۴ منطقه (۵/۵۸٪) از میانگین استان پایینتر است. (نمودار شماره ۱). چنانچه نتایج امتحانات سال تحصیلی فوق را با سال تحصیلی قبل و بعد آن مقایسه کنیم، ملاحظه می شود که درصد قبولیها رو به افزایش بوده و بیشترین درصد مربوط به

جدول شماره ۲ مقایسه قبولی مقطع ابتدایی از سال تحصیلی ۶۵-۶۶ تا ۶۷-۶۸

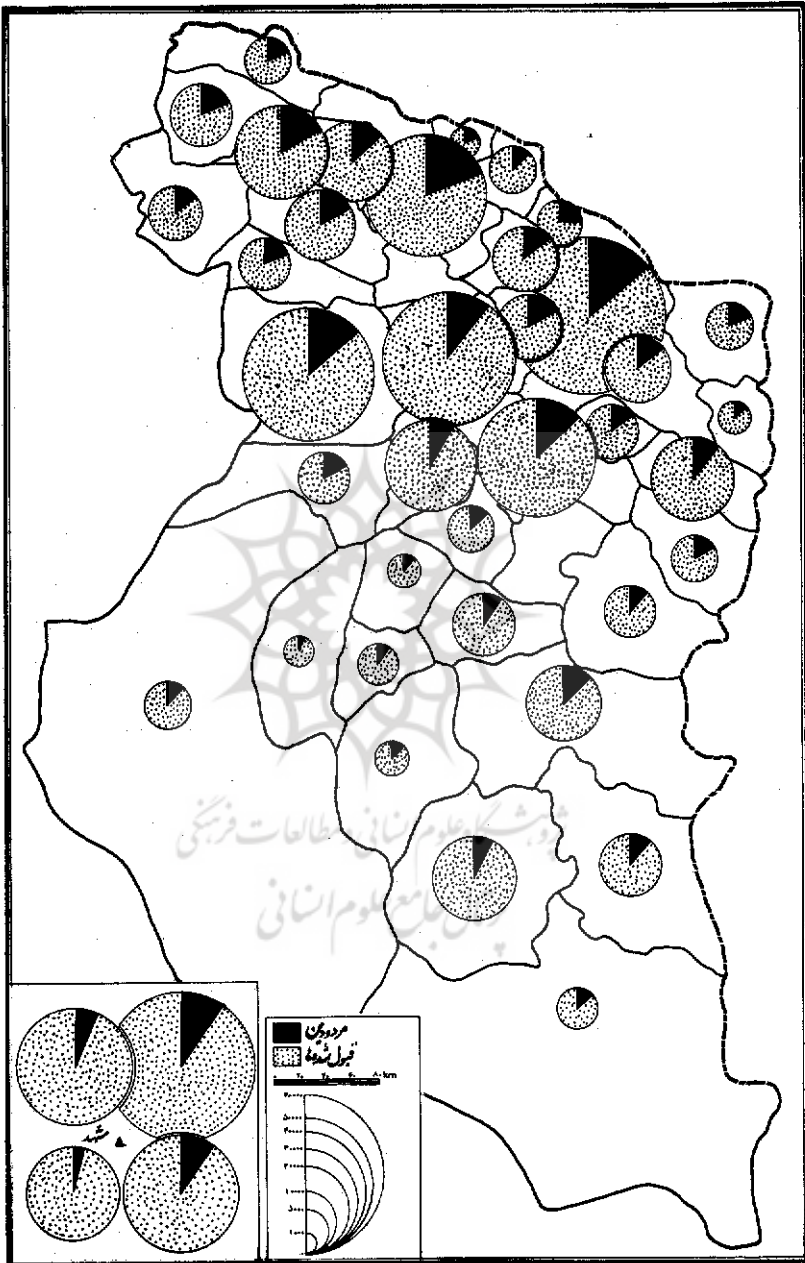
سال تحصیلی	نام منطقه آموزشی	حداکثر قبولی به درصد	نام منطقه آموزشی	حداقل قبولی به درصد	میانگین قبولی استان
۶۵-۶۶	بشرویه و ناحیه ۳ مشهد	۹۳/۳	کلات	۷۸/۴	۸۶
۶۶-۶۷	بشرویه	۹۳/۹	کلات	۷۴/۷	۸۷/۶
۶۷-۶۸	ناحیه ۳ مشهد	۹۷/۲	کلات	۷۹/۹	۸۸/۹

نمودار شماره ۱- درصد قبول شده های مقطع ابتدایی مناطق آموزشی استان خراسان در سال تحصیلی

۶۷-۱۳۶۶

۷- مناطق آموزشی رشتخوار و سرولایت در سال تحصیلی ۶۶-۶۷ نتایج امتحانات خود را گزارش نکرده اند.

نقشه شماره ۲- تعداد قبول شده ها و مردودین مقطع آموزش ابتدایی در مناطق آموزشی استان خراسان در سال تحصیلی ۶۷-۱۳۶۶

مناطق جنوبی و کویری و کمترین آن در مناطق شمالی و مرزی دیده می شود. به این ترتیب کلات کمترین و بشرویه بیشترین درصد قبولی را در میان مناطق آموزشی استان در سه سال متوالی داشته اند. (جدول شماره ۲)

ب: مقطع راهنمایی:

در مرحله آموزش راهنمایی در سال تحصیلی ۶۷-۶۶، جمعاً ۴۳۹۲۰۰ نفر در سطح استان به تحصیل مشغول بوده اند. از این تعداد ۱۹۴/۱۸۰ نفر در امتحانات شرکت کرده اند که تعداد ۱۳۷/۵۰۸ نفر و یا ۷۰/۸٪ آنها قبول و تعداد ۵۶/۶۷۲ نفر یا ۲۹/۲٪ آنها مردود شده اند. بررسیهای انجام شده نشان می دهد که ۶۲۵۹ نفر در این مقطع ترک تحصیل کرده اند به این ترتیب مقطع راهنمایی استان ۳۱/۴٪ (و یا تعداد ۶۲۹۳۱ نفر) افت تحصیلی داشته است.

آموزش راهنمایی در سالهای اخیر از موفقیت زیادی برخوردار نبوده است. به علت بالا بودن تعداد مردودی این مقطع در کل کشور که بین ۲۸ تا ۳۵٪ گزارش شده است^۸، افت زیاد آن همواره به عنوان یکی از تنگناهای اساسی آموزشی در مقطع راهنمایی مطرح بوده است. با توجه به این که نرخ رشد سالانه دانش آموزان در مقطع راهنمایی را ۸٪ فرض کرده اند، برای کل مردودیهای این مقطع در سطح استان باید ۱۵۷۴ کلاس مجدد تشکیل شود. در نتیجه از یک طرف برای مردودین تمام پایه ها و از طرف دیگر برای پاسخ گویی به رشد فوق، مجموعاً در سطح استان باید ۲۰۱۹ کلاس مجدد تشکیل شود. جدول شماره ۳ میزان قبولیهای مقطع راهنمایی را در پنج گروه ۶۰ تا ۶۵٪، ۶۵ تا ۷۰٪، ۷۰ تا ۷۵٪، ۷۵ تا ۸۰٪، ۸۰ تا ۸۵٪ نشان می دهد.

درصد قبولیها در مقطع راهنمایی تفاوتهای چشمگیری را نشان می دهد. بعضی از مناطق کویری استان مانند کاشمر و فردوس درصد قبولی بالایی را دارند (۷۵٪+) در صورتی که مناطق مرزی استان عمده دارای درصد قبولی پایینی می باشند (۶۰ تا ۷۰٪). در این میان بعضی از مناطق شمالی و کویری استان نیز (نیشابور استثناء است) درصد قبولی

۸- گزارشی از نتایج امتحانات دانش آموزان در سال تحصیلی ۶۷-۶۶، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره های ۳ و ۴،

پاییز و زمستان ۶۷، ص ۱۸۰.

۹- نوسازی و تجهیز مدارس کشور، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره های ۳ و ۴، پاییز و زمستان ۶۷، ص ۱۷۱.

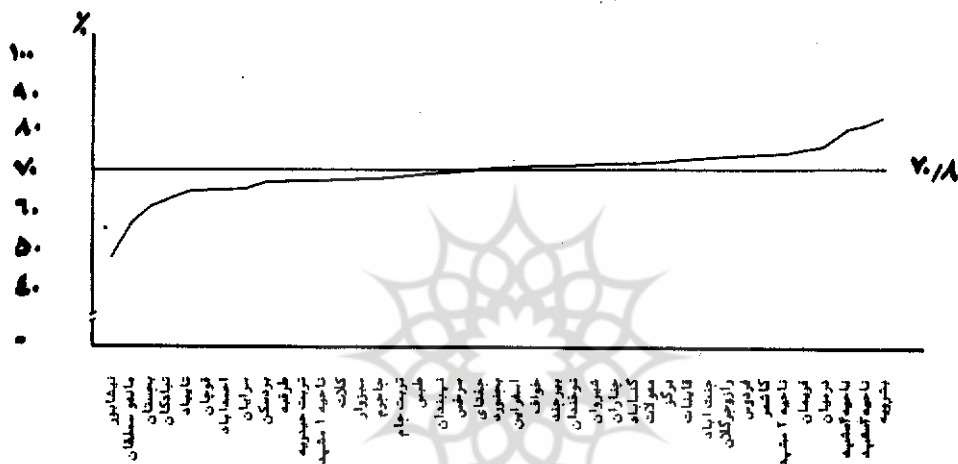
جدول شماره ۳ توزیع قبولیها در مقطع راهنمایی تحصیلی استان خراسان
در سال تحصیلی ۶۷-۶۶ به تفکیک مناطق آموزشی

نام مناطق	کمتراز %۶۰	نام مناطق	۶۶۵ %۷۰	نام مناطق	۶۷۰ %۷۵	نام مناطق	۶۷۵ %۸۰	نام مناطق	۶۸۰ %۸۵
مانه و سملقان	۵۷/۳	طیس	۶۹/۸	قاینات	۷۴/۷	درمیان	۷۷/۹	بشرویه	۸۵/۲
نیشابور	۴۸/۷	ترتت جام	۶۸/۹	درگز	۷۳/۶	فریمان	۷۷/۳	ناحیه ۳ مشهد	۸۳/۱
نام مناطق	۶۶۰	جاجرم	۶۸/۸	مه ولات	۷۳/۳	ناحیه ۲ مشهد	۷۵/۹	ناحیه ۴ مشهد	۸۲/۲
	۶۶۵	نسزوار	۶۸/۵	گناباد	۷۳/۲	کاشمر	۷۵/۸	میانگین استان	۷۰/۸
تایباد	۶۵	کلات	۶۸/۴	چناران	۷۳/۲	فردوس	۷۵/۳		
تبادکان	۶۳/۵	ناحیه ۱-مشهد	۶۷/۹	شیروان	۷۲/۷	راز و جرگلان	۷۵/۳		
بجستان	۶۰/۶	ترتت حیدریه	۶۷/۷	نوخندان	۷۲/۱	جنت آباد	۷۵/۱		
		طرقبه	۶۷/۶	بیرجند	۷۲				
		بردسکن	۶۷/۳	خواف	۷۲				
		سرایان	۶۵/۸	اسفراین	۷۱/۱				
		احمدآباد	۶۵/۷	بجنورد	۷۱/۱				
		قوچان	۶۵/۵	جغتای	۷۱/۱				
				سرخس	۷۰/۲				
				نهبندان	۷۰/۲				

پایینی را نشان می دهند. کمترین درصد قبولی مربوط به مانه و سملقان با ۵۷/۳٪ و بیشترین آن مربوط به بشرویه با ۸۵/۳٪ می باشد. لازم به ذکر است که ناحیه یک مشهد نیز از جمله مناطقی است که درصد قبولی پایینی دارد. بعضی از مناطق آموزشی از قبیل فریمان، راز و جرگلان، جنت آباد، درمیان، سرخس و جغتای که در مقطع ابتدایی قبولی پایینی داشته اند، در این مقطع وضع مطلوبی دارند. در عوض مناطقی چون بردسکن، گناباد و احمدآباد، افت بیشتری را نشان می دهند. بررسی و علت یابی تغییرات قبولی و تفاوت های آموزشی در هر یک از مناطق استان نیاز به مطالعه دیگری دارد که امید است دنبال شود.

میانگین قبولی مقطع راهنمایی در استان ۷۰/۸٪ می باشد، که عمده میانگین قبولی

مناطق کویری و جنوبی از میانگین استان بیشتر است. نواحی ۳ و ۴ مشهد به دلیل برخورداری از شرایط مناسبتر، درصد قبولی بیشتری دارند. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که از میان ۴۸ منطقه آموزشی استان که نتایج امتحانات خود را اعلام کرده‌اند، میانگین قبولی حدود ۲۰ منطقه (۷/۴۸٪) از میانگین استان، پایینتر است. (نمودار شماره ۲)

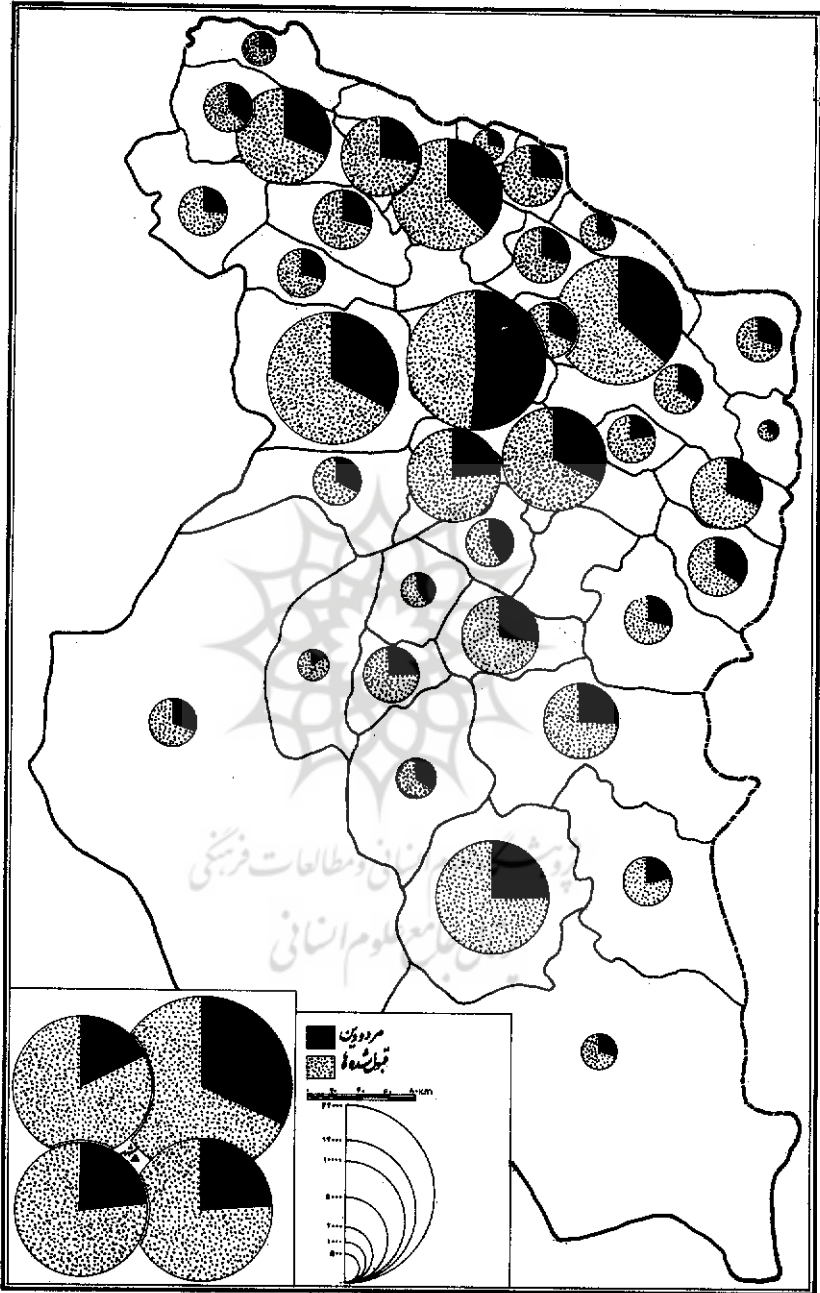

نمودار شماره ۲ - درصد قبول شده‌های آموزش راهنمایی مناطق آموزشی استان خراسان در سال تحصیلی

۶۷-۱۳۶۶

بررسی و تحقیق درباره علل وجود اختلاف در نتایج امتحانات این مقطع به مطالعه همه جانبه‌ای نیاز دارد. در بادی امر چنین به نظر می‌رسد که ایجاد هرگونه تغییر و تحول در ساختار نظام آموزشی و حتی در هر یک از مقاطع آموزشی، نیاز به تغییر زیربنایی در عوامل آموزشی دارد و طبیعی است که حصول به آن در کوتاه مدت امکان پذیر نبوده و پیشنهاد راه حل مناسب برنامه ریزی آموزشی باید علمی و دقیق باشد. تغییرات جزئی در میزان قبولی بعضی از سالها را باید نتیجه نوع و نحوه ارزشیابیها دانست و به ریشه‌یابی آن پرداخت.

آمارها نشان می‌دهد که درصد قبولیها در مقطع راهنمایی در سه سال تحصیلی ۶۵-۶۶ تا ۶۷-۶۸ در بین مناطق آموزشی استان، روبه افزایش بوده است. براساس جدول شماره ۴ مناطق کویری استان بیشترین درصد قبولی و مناطق مرزی، کمترین درصد را داشته‌اند. به

نقشه شماره ۳- تعداد قبول شده ها و مردودین مقطع آموزش راهنمایی در مناطق آموزشی آستان

خراسان در سال تحصیلی ۶۷-۱۳۶۶.

عبارتی بشرویه همچنان بیشترین درصد و مانه و سملقان، تربت جام و درگز کمترین درصد قبولی را نشان می دهند.

جدول شماره ۴ مقایسه قبولیهای مقطع راهنمایی از سال تحصیلی ۶۵-۶۶ تا ۶۷-۶۸

سال تحصیلی	نام منطقه آموزشی	حداکثر قبولی به %	نام منطقه آموزشی	حداقل قبولی به %	میانگین قبولی استان
۶۵-۶۶	بشرویه	۸۴	تربت جام	۵۷/۸	۶۹/۷
۶۶-۶۷	بشرویه	۸۵/۳	مانه و سملقان	۵۷/۳	۷۰/۸
۶۷-۶۸	بشرویه	۹۰/۷	درگز، مانه و سملقان	۷۴/۱	۸۱
				۷۴/۳	

ج: مقطع متوسطه:

در سال تحصیلی ۶۷-۶۶ در مقطع متوسطه جمعاً ۹۴۸۴۰ نفر در استان خراسان به تحصیل مشغول بوده اند از این تعداد، ۸۴۱۴۳ نفر در امتحانات شرکت کرده اند که ۶۳۰۴۷ نفر و یا ۷۴/۹٪ آنها قبول و تعداد ۲۱۰۹۶ نفر و یا ۲۵/۱٪ آنها مردود شده اند. در این مقطع تعداد ۱۰۶۹۷ نفر به دلایل مختلف ترک تحصیل کرده اند لذا مقطع متوسط استان ۳۳/۵٪ و یا (تعداد ۳۱/۷۹۳ نفر) افت تحصیلی داشته است.

با توجه به میزان افت در این مقطع، برای کل مردودین در سطح استان باید، تعداد ۵۸۵ کلاس مجدد تشکیل شود و با توجه به این که نرخ رشد سالانه دانش آموزان متوسطه را ۹٪ ذکر کرده اند، برای مجموع مردودیها و تأمین فضای مورد نیاز رشد فوق، تشکیل ۸۲۱ کلاس جدید در سطح استان ضروری است.

اگر تعداد قبولیهای مقطع متوسطه را در ۷ گروه طبقه بندی کنیم، نتایج آن به صورت جدول شماره ۵ خواهد بود.

براساس اطلاعات مندرج در جدول شماره ۵، مناطق محروم استان درصد قبولی پایینی

۱۰- در سال تحصیلی ۶۵-۶۶ منطقه آموزشی مانه و سملقان وابسته به منطقه آموزشی بجنورد بوده است و لذا میزان قبولی ارائه نشده است.

۱۱- نوسازی و تجهیز مدارس کشور، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره های ۳ و ۴، پاییز و زمستان ۶۷، ص ۱۷۱.

جدول شماره ۵. توزیع قبولیها در مقطع متوسطه درسال تحصیلی ۶۶-۶۷ به

تفکیک مناطق آموزشی

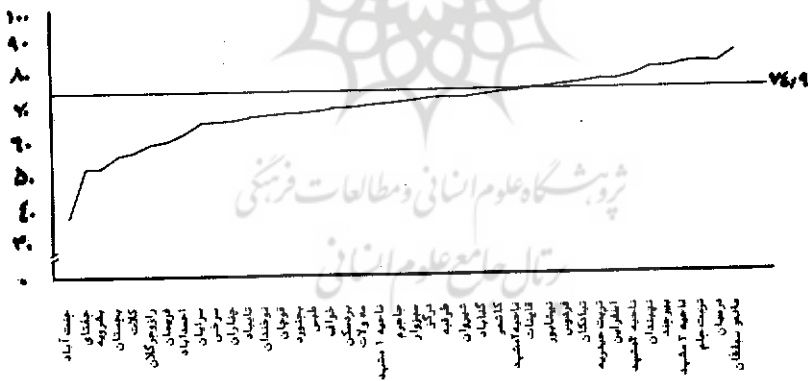
نام مناطق ۵۵٪	نام مناطق ۶۰٪	نام مناطق ۶۵٪	نام مناطق ۷۰٪	نام مناطق ۷۵٪	نام مناطق ۸۰٪	نام مناطق ۸۵٪								
بشرویہ	۵۲/۹	رازوجرگلان	۵۹	احمدآباد	۶۲/۸	طبس	۶۹/۳	ناحیه ۲	مشهد	۷۴/۶	ناحیه ۴	۷۹/۵	مانه و سملقان	۸۶/۳
جغتای	۵۲/۶	کلات	۵۷/۱	فریمان	۶۰/۴	بجنورد	۶۹/۱	کاشمر	۷۳/۸	اسفراین	۷۷/۲	درمیان	۸۲/۸	
		بجستان	۵۶/۶			قوچان	۶۹	گناباد	۷۳/۵	تربت	۷۷/۱	تربت جام	۸۲/۲	
				تایباد	۶۷/۸	شیروان	۷۲/۹	تبادکان	۷۶/۷	ناحیه ۳	مشهد	۸۲		
				چناران	۶۶/۵	طرقه	۷۲/۸	فردوس	۷۶/۴	بیرجند	۸۱			
جنت آباد	۳۸/۴			سرخس	۶۶	درگز	۷۲/۳	نیشابور	۷۵/۵	نهبندان	۸۱			
				سرایان	۶۶	سبزوار	۷۲/۳	قائنات	۷۵/۴					
						جاجرم	۷۱/۴							
						ناحیه ۱	۷۱/۳						میانگین استان	۷۴/۹
						مه ولات	۷۰/۹							
						بردسکن	۷۰/۱							
						خواف	۷۰/۱							

را نشان می دهند درحالی که نواحی مشهد و مناطق جنوبی استان عمده از درصد قبولی بالایی برخوردارند. بشرویہ که در دو مقطع ابتدایی و راهنمایی بیشترین درصد قبولی را نشان می داد، در این مقطع از جمله مناطقی است که درصد قبولی پایینی دارد. این موضوع دلایل متعددی دارد که از جمله آنها می توان تخصصی شدن دروس در دبیرستان را ذکر کرد.

در مقطع متوسطه استان، جنت آباد با ۳۸/۴٪ کمترین قبولی و مانه و سملقان با ۸۶/۳٪ بیشترین قبولی را داشته اند، بعضی از مناطق آموزشی استان از قبیل کلات و سرخس، قوچان، تایباد و احمدآباد در هر سه مقطع درصد قبولی پایینی داشته اند، در حالی

که مناطقی چون رازوجرگلان، جغتای، فریمان، جنت‌آباد و بجنورد که در دوره راهنمایی درصد قبولی بالایی داشتند، در مقطع متوسطه دچار افت شده‌اند و در عوض مناطقی مانند مانه و سملقان، طرقله، جاجرم و نهبندان در مقطع متوسطه درصد قبولی بالایی را نشان می‌دهند در حالی که در مقاطع ابتدایی و راهنمایی وضع مطلوبی نداشته‌اند.^{۱۲} قابل توجه است که علی‌رغم بهره‌مندی نواحی چهارگانه مشهد از امکانات آموزشی بهتر، درصد قبولی آنها در این مقطع از بعضی مناطق آموزشی محروم استان، کمتر است. (به عنوان مثال درصد قبولی، ناحیه سه مشهد از مناطق مانه و سملقان، در میان و تربت جام و با اختلاف اندکی در دریدف بیرجند و نهبندان قرار دارد).

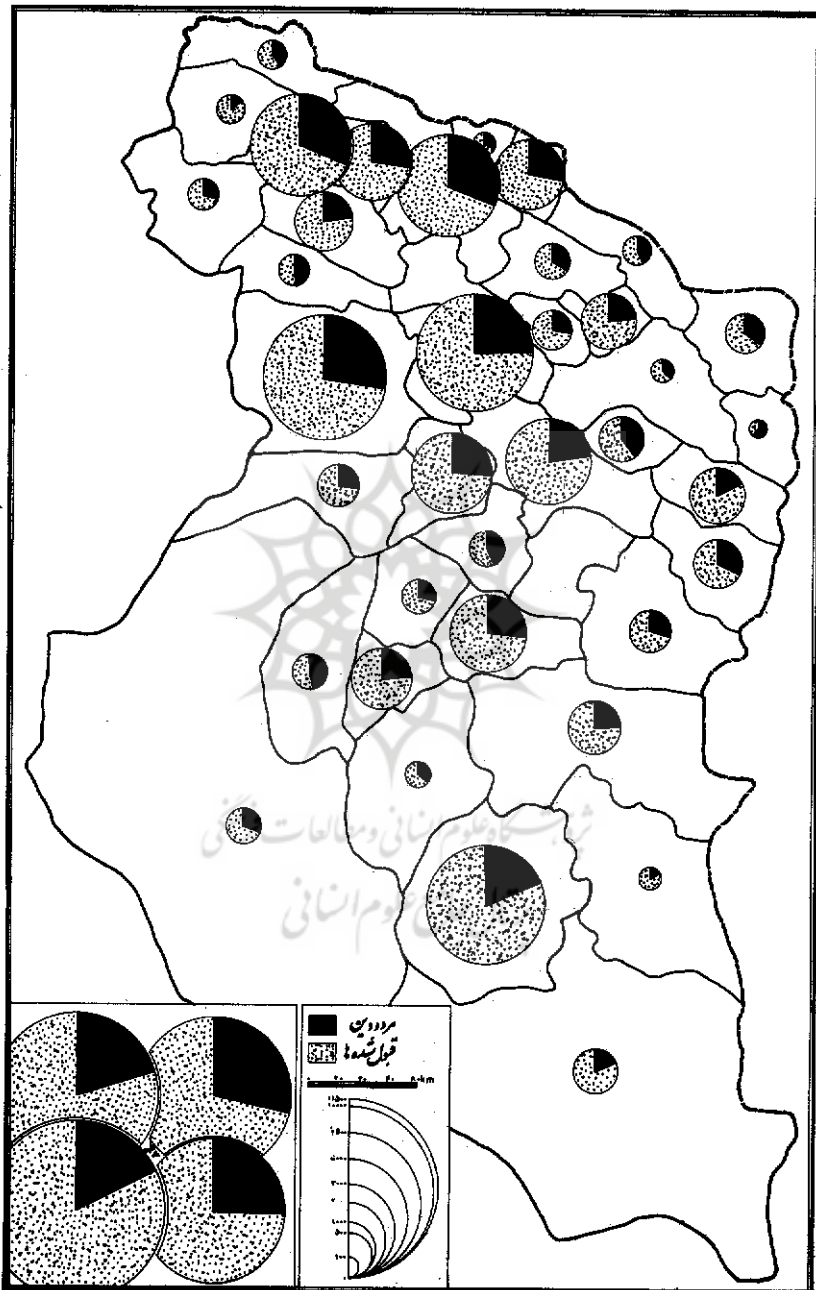
میانگین قبولی این مقطع در استان ۷۴/۹٪ می‌باشد. از میان ۴۱ منطقه آموزشی استان که نتایج امتحانات خود را اعلام نموده‌اند، میانگین قبولی ۶ منطقه که در نواحی کویری استان واقعند از این حد بالاتر و میانگین قبولی حدود ۲۸ منطقه (۶۸/۲٪) از میانگین استان پایینتر بوده است. (نمودار شماره ۳)

نمودار شماره ۳- درصد قبول شده‌های مقطع متوسط عمومی مناطق آموزشی استان خراسان در سال تحصیلی

۶۷-۱۳۶۶

۱۲- ذکر این نکته ضروری است که از عوامل مؤثر در میزان قبولیها، تعداد کلاس، آموزشگاه و تعداد دانش‌آموزی باشد. به عنوان مثال منطقه آموزشی رشتخوار که در سال (۶۸-۶۷) ۹۷/۸٪ قبولی در مقطع متوسطه داشته است فقط دارای ۱۳۰ دانش‌آموز در این مقطع بوده است در حالی که منطقه آموزشی بیرجند که درصد قبولیهای آن ۸۳/۹٪ بوده تعداد ۴۹۵۷ نفر دانش‌آموز داشته است و یا، منطقه مانه و سملقان در سال تحصیلی ۶۷-۶۶ دره‌مین مقطع دارای ۴ واحد آموزشگاهی و ۲۱ کلاس بوده، در حالی که منطقه آموزشی بجنورد که از نظر قبولی از مانه و سملقان به مراتب پایینتر است دارای ۱۰ واحد دبیرستانی و ۹۵ کلاس بوده است.

نقشه شماره ۴- تعداد قبول شده‌ها و مردودین مقطع آموزش متوسطه در مناطق آموزشی استان خراسان در سال تحصیلی ۶۷-۱۳۶۶.

جدول شماره ۶ بخوبی نشان می دهد که درصد قبولیها در مقطع متوسطه استان از سال ۶۵-۶۶ تا ۶۷-۶۸ دارای تغییرات محسوسی است. به طوری که حداقل قبولی عمده مربوط به مناطق محروم استان و بیشترین درصد قبولی در مناطق جنوبی استان و نواحی مشهد دیده می شود. قابل توجه است که درصد قبولی مناطقی چون مانه و سملقان و احمدآباد، در این مقطع از بشرویه بیشتر است.

جدول شماره ۶ مقایسه قبولیهای مقطع متوسطه استان از سال تحصیلی ۶۵-۶۶ تا ۶۷-۶۸

سال تحصیلی	مناطق آموزشی	حداکثر قبولی به %	مناطق آموزشی	حداقل قبولی به %	میانگین قبولی استان
۶۵-۶۶	احمدآباد	۹۰/۷	جاجرم	۵۷/۷	۷۹
۶۶-۶۷	مانه و سملقان	۸۶/۳	جنت آباد	۳۸/۴	۷۴/۹
۶۷-۶۸*	رشتخوار	۹۷/۸	جنت آباد	۶۳/۴	۸۲/۲

نتیجه گیری و پیشنهادات و طرح برخی سوالات

بررسی نتایج امتحانات مدارس روزانه استان خراسان در سال تحصیلی ۶۶-۶۷ در مرحله آموزش عمومی، نشان می دهد که در این مورد مشکلات آموزشی چندی وجود دارد.

جدول شماره ۷ درصد قبولی و مردودی دانش آموزان استان خراسان

در مرحله آموزش عمومی در سال تحصیلی ۶۶-۶۷

مقاطع	تعداد دانش آموزان آذرماه	تعداد دانش آموزان شرکت کننده در امتحان	قبول شدگان تعداد درصد	مردودین تعداد درصد	افت نسبت به آذرماه	تعداد کلاسهای تکراری	تعداد کلاس تکراری با احتساب رشد مقطع
ابتدایی	۷۴۸۲۳۴ نفر	۷۲۴۵۵۶	۸۷/۶ ۶۳۴۹۹۸	۱۲/۴ ۸۹۵۵۸	٪۱۵/۱	۲۴۸۸	۳۹۴۳
راهنمایی	۲۰۰۴۳۹	۱۹۴۱۸۰	۷۰/۸ ۱۳۷۵۰۸	۲۹/۲ ۵۶۶۷۲	٪۳۱/۴	۱۵۷۴	۲۱۰۹
متوسطه	۹۴۸۴۰	۸۴۱۴۳	۷۴/۹ ۶۳۰۴۷	۲۱۰۹۶ ۳۲/۵	٪۳۲/۵	۵۸۵	۸۲۱
جمع استان	۱۰۴۳۵۱۳	۱۰۰۲۸۷۹	۸۳/۳ ۸۳۵۵۵۳	۱۶/۶ ۱۶۷۳۲۶	٪۱۹/۹	۴۶۴۷	۶۸۷۳

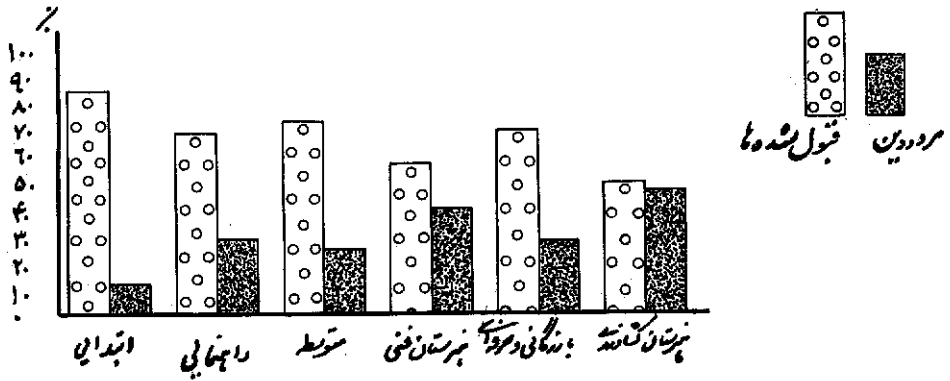
*: نتایج امتحانات مقطع متوسطه در سال تحصیلی ۶۷-۶۸ منحصرأ مربوط به کلاسهای غیر چهارم می باشد.

براساس جدول شماره (۷) و نمودارهای شماره (۴) و (۵)، طبق آمار آذرماه از مجموع ۱۰۴۳۵۱۳ نفر دانش‌آموز، تعداد ۱۰۰۲۸۷۹ نفر در امتحانات شرکت کرده‌اند یعنی ۴۰۶۳۴ نفر ترک تحصیل کرده‌اند. از تعداد شرکت‌کنندگان مجموعاً ۸۳۵۵۵۳ نفر یعنی ۸۳/۳٪ قبول و تعداد ۱۶۷۳۲۶ نفر یعنی ۱۶/۶٪ مردود شده‌اند. به این ترتیب، مجموع ترک تحصیل‌کنندگان و مردودین، ۲۰۷۹۶۰ نفر است. به بیان دیگر اکتفا تحصیلی حدود ۱۹/۹٪ می‌باشد. برای مردودین باید حدود ۴۶۴۷ باب کلاس مجدد، تشکیل شود که با احتساب رشد هر مقطع، این رقم به ۶۸۷۳ کلاس می‌رسد.

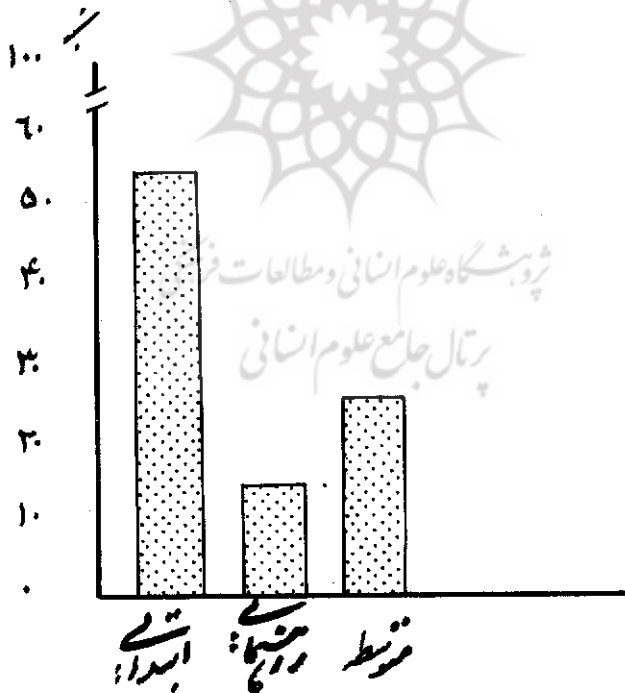
جدول شماره ۸ میزان قبولیهای (حداقل و حداکثر) مرحله آموزش عمومی استان خراسان از سال تحصیلی ۶۶-۶۵ تا ۶۸-۶۷

سال تحصیلی	مقطع آموزشی	منطقه آموزشی	حداکثر قبولی به درصد	منطقه آموزشی	حداقل قبولی به درصد	میانگین قبولی استان
۶۵-۶۶	ابتدایی	بشرویه و ناحیه ۳ مشهد	۹۳/۳	کلات	۷۸/۴	۸۶
۶۶-۶۷	ابتدایی	بشرویه	۹۳/۹	کلات	۷۴/۷	۸۷/۶
۶۷-۶۸	ابتدایی	ناحیه ۳ مشهد	۹۷/۲	کلات	۷۹/۹	۸۸/۹
۶۵-۶۶	راهنمایی	بشرویه	۸۴	تربت جام	۵۷/۸	۶۹/۷
۶۶-۶۷	راهنمایی	بشرویه	۸۵/۳	مانه و سملقان	۵۷/۳	۷۰/۸
۶۷-۶۸	راهنمایی	بشرویه	۹۰/۷	درگز-مانه و سملقان	۷۴/۳-۷۴/۱	۸۱
۶۵-۶۶	متوسطه	احمدآباد	۹۰/۷	جاجرم	۵۷/۷	۷۹
۶۶-۶۷	متوسطه	مانه و سملقان	۸۶/۳	جنت آباد	۳۸/۴	۷۴/۹
۶۷-۶۸	متوسطه	رشتخوار	۹۷/۸	جنت آباد	۶۳/۴	۸۲/۲

مقایسه درصد قبولیها در سال تحصیلی ۶۶-۶۷ با سال تحصیلی قبل و بعد آن نشان می‌دهد که نسبت قبولیها در مقطع متوسطه دارای تغییرات محسوسی بوده، در حالی که دو مقطع ابتدایی و راهنمایی، از نظر درصد قبولی سیر صعودی داشته‌اند. از نظر توزیع جغرافیایی قبولیها نیز تفاوت‌های عمده‌ای وجود دارد. بدون تردید تفاوت‌های زبانی، اقتصادی و

نمودار شماره ۴- درصد قبول شده‌ها و مردودین دانش آموزان استان خراسان در مرحله آموزش عمومی در سال تحصیلی ۶۷-۱۳۶۶.

نمودار شماره ۵- ترک تحصیل کنندگان مرحله آموزش عمومی استان خراسان در سال تحصیلی ۶۷-۱۳۶۶.

اجتماعی و مشکلات مربوط به ارتباطات و شرایط جغرافیایی نقش عمده‌ای در درصد قبولی مناطق دارد. برخی مناطق دارای درصد قبولی چشمگیر و بالایی هستند نمونه آن منطقه بشرویه است و برعکس برخی مناطق مثل کلات نادری درصد مردودین بالایی دارند. مقایسه آمارهای داده شده بیانگر این واقعیت است که بین رشد تعداد دانش‌آموزان و عوامل آموزشی از قبیل معلم، مدرسه و کلاس ارتباطی هماهنگ، متوازن و منطقی وجود ندارد.

همان‌طور که قبلاً نیز ذکر شد تعداد مردودین استان خراسان در مرحله آموزش عمومی حدود ۱۶۷۳۲۶ نفر می‌باشد. قابل توجه است بدانیم که این رقم از تعداد کل دانش‌آموزان سال ۶۶-۶۷ استانهای چهارم‌حال بختیاری (۱۶۰۹۴۷ نفر) ایلام (۹۴۶۹۱ نفر) سمنان (۹۷۱۶۵ نفر) بوشهر (۱۴۶۹۴۹ نفر) کهگیلویه (۱۰۱۵۷۲) هرمزگان (۱۶۶۹۶۱ نفر) بیشتر و از تعداد کل دانش‌آموزان استان پهناور سیستان و بلوچستان فقط ۴۷۶۲ نفر کمتر است.^{۱۳}

افت تحصیلی نتیجه عوامل متعددی است منظور ما در این مقاله بیان پاره‌ای واقعیتها بر مبنای آمار و بخصوص نشان دادن تفاوت‌های مسایل آموزشی در مناطق مختلف آموزشی استان است. ضمناً در این رابطه تعدادی سؤال نیز مطرح خواهیم کرد سعی می‌کنیم فقط به بعضی موارد و آن‌هم به طور مختصر جواب دهیم.

۱- مهمترین محور در آموزش و پرورش، معلم است. آیا رابطه‌ای بین افت تحصیلی و شرایط رفاهی معلم وجود دارد؟ به نظر ما جواب این سؤال مثبت است. در شرایط فعلی معلمین با همه علاقه و تعهدی که به شغل مقدس خود دارند به علت مشکلات مالی و کمبود درآمد مجبورند به جای مطالعه و تحقیق و تفحص و تفکر و رسیدگی به مسایل درسی دانش‌آموزان و بالا بردن سطح دانش خود به مشاغل و حرف غیرآموزشی و پژوهشی روی آورند تا بتوانند هزینه‌ها و مخارج روزافزون زندگی خود را فراهم کنند. تداوم این مسأله یعنی عدم تأمین مالی معلم علاوه بر زیانهای معنوی، فرهنگی و آموزشی جبران‌ناپذیر زیانهای مادی نسبتاً زیادی نیز در پی دارد. در این مورد فقط به یک نمونه اشاره می‌کنیم. چون مثال مربوط به استان خراسان یعنی پهناورترین استان کشور است برای رفع هرگونه

شبهه‌ای می‌بایست مقدمه‌ای بیان شود:

بدون تردید یکی از زحمتکش‌ترین، پرکارترین، صادقترین، متعهدترین و قانع‌ترین گروه‌های شغلی کشور معلمان و افراد وابسته به آموزش و پرورش هستند. در سنوات اخیر شاهد تلاش مستمر و بی‌وقفه مسئولین محترم آموزش و پرورش در سطح کشور بوده‌ایم. بی‌شک مسئولین آموزش و پرورش استان خراسان نیز جزو شناخته‌ترین و متعهدترین معلمان با تجربه استان هستند بهترین شاهد تلاش بی‌وقفه این مسئولین همان که توانسته‌اند در سالهای اخیر میانگین مردودین دوره ابتدایی استان را از میانگین مردودین ابتدایی کل کشور پایینتر آورند. (البته هنوز میانگین مردودین دوره راهنمایی و متوسطه استان از میانگین مردودین کل کشور در همین دوره بیشتر است).

جدول شماره ۹ مقایسه مردودین استان خراسان و کل کشور در مرحله آموزش عمومی

در سال تحصیلی ۶۷-۶۶

مقطع	میانگین مردودین استان خراسان	میانگین مردودین کل کشور
ابتدایی	۱۲/۴٪	۱۳/۴٪
راهنمایی	۲۹/۲٪	۱۹/۵٪
متوسطه	۲۵/۱٪	۱۹/۱٪

همان‌طور که قبلاً گفته شد در سال تحصیلی ۶۷-۶۶ در استان خراسان مجموع مردودین و ترک تحصیل کنندگان حدود ۲۰۷۹۶۰ نفر بوده است. به دلیل محرمانه بودن بعضی از مسؤولان آموزش و پرورش خراسان نتوانستند مخارج سرانه دقیق هر دانش‌آموز در سال تحصیلی مذکور را ارائه دهند. ولی اگر هزینه‌های جاری آموزش و پرورش خراسان در سال ۶۷ از محل بودجه عمومی دولت را ملاک عمل قرار دهیم^{۱۴} در مقطع ابتدایی برای هر دانش‌آموز ۴۴۰۲۰ ریال، در راهنمایی ۶۷۵۷۰

۱۴- قانون بودجه عمومی دولت در سال ۶۷.

ریال و در مقطع متوسطه عمومی ۷۴۸۳۰ ریال هزینه شده است. لازم به تذکر است که هزینه های عمرانی در مرحله آموزش عمومی در ارقام فوق منظور نشده است. روی هم رفته در کلیه مقاطع تحصیلی در استان خراسان در سال ۶۷-۶۶، حدود ۵۸۸۴۰ ریال، برای هر دانش آموز، هزینه شده است.

جدول شماره ۱۰ هزینه های جاری و عمرانی آموزش و پرورش خراسان در سال ۶۷
در مرحله آموزش عمومی

مقطع	هزینه جاری به هزار ریال	هزینه عمرانی به هزار ریال
ابتدایی	۳۲۹۳۷۱۳۶	۱۴۱۰۰۰۰
راهنمایی	۱۳۵۴۴۲۹۲	۶۸۰۴۵۹۰۰۰
متوسطه عمومی	۷۰۹۷۰۶۶	۶۰۶۷۵۰۰۰۰
جمع استان	۶۱۳۹۶۶۴۱	۲۷۴۷۲۰۹

با یک محاسبه سرانگشتی در سال فوق حداقل ۱۲۲۳۶۳۶۶۰۰۰ ریال برای مجموع مردودین و ترک تحصیل کنندگان توسط آموزش و پرورش خراسان در مرحله آموزش عمومی هزینه شده است.

این مبلغ مربوط به هزینه های جاری است. مخارج سرمایه گذاری و معطل ماندن و هدر رفتن امکانات آموزشی مانند مدرسه، وسایل کمک آموزشی و سایر امکانات خود مطلب جداگانه ای است. حتی اگر برای هر ۴۰ دانش آموز یک کلاس در نظر بگیریم برای کل مردودین یعنی ۱۶۷۳۲۶ نفر، تعداد حدود ۴۱۸۲ کلاس بیهوده اشغال شده است. در صورتی که اگر نصف این مبلغ (ششصد میلیون تومان) را به اضافه حقوق معلمان

الف: آمار فوق مربوط به سال مالی ۶۷ می باشد و نه سال تحصیلی.

ب: آمار فوق مربوط به بودجه عمومی دولت است و سایر هزینه ها که از محل های اختصاصی مانند شهریه ها موقوفات و سایر منابع تأمین می شود منظور نشده است.

ج: هزینه های جاری برخلاف هزینه های عمرانی قابل سرشکن می باشد.

اختصاص می دادیم با احتمال زیاد تعداد مردودین استان کمتری بود*، در واقع وقتی به علت کمبود بودجه، حقوق معلمان افزایش نمی یابد، آموزش و پرورش معادل یا حتی بیش از آن مبلغی که می بایست به حقوق معلمان بیافزاید، خرج دانش آموزانی می کند که به احتمال زیاد نمی بایست مردود می شدند. معلم اگر از امکانات معیشتی کافی برخوردار نباشد نمی تواند (حتی اگر بخواهد که می خواهد) آن طور که باید به دانش آموز و مسایل درسی او برسد. اگر تصور شود که افزایش حقوق معلمان به علت تعداد زیادشان بودجه کمرشکنی را به دولت تحمیل می کند اشتباه است زیرا با افزایش حقوق معلمان از تعداد مردودین کاسته خواهد شد و در عمل از دور ریختن بودجه و هدر دادن عمر جوانان مملکت و اصراف در تأسیسات و هدر دادن میلیاردها تومان بودجه خانواده های مملکت جلوگیری خواهد شد.

معلمان به علت پایین بودن حقوقشان و اشتغال به فعالیتهای دیگر و در نتیجه به علت نداشتن وقت آزاد، قدرت خرید کتب و مجلات و فرصت مطالعه آنها را ندارند. لذا کمتر می توانند به دانش و اطلاعات خویش بیافزایند. پیشنهاد می شود هرسال آموزش و پرورش مبلغی حداقل معادل ۱۰۰۰ تومان بن خرید کتاب و مجله در اختیار معلمان کل کشور قرار دهد. این بنها باید فقط صرف خرید کتاب و مجله شود و فقط ناشرین و مؤسسات چاپ و انتشارات بتوانند آنها را در نزد دولت نقد کنند. اگر این فکر عملی شود تحول مهمی در بالا رفتن سطح علمی معلمان کشور و همچنین تحولی در صنایع چاپ و انتشارات کشور به وجود می آید. در مملکتی که حدود ۳۰ میلیون باسواد دارد، تیراژ اغلب کتابها و مجلات در حدود ۳۰۰۰ نسخه است و تازه باید یک سال و بیشتر صبر کرد تا این سه هزار نسخه به فروش برسد. فقر اقتصادی، فقر فرهنگی و علمی عظیمی به همراه می آورد که جبران ناپذیر است. در شرایط فعلی متأسفانه وضع به گونه ای است که کسی که پول دارد کتاب نمی خواند و کسی که می خواهد کتاب بخواند، پول ندارد و یا کتاب در دسترس نیست و یا کم است. بنابراین دولت اگر حقوق معلمان را افزایش دهد و به آنها بن خرید کتاب بدهد، با کاهش تعداد مردودین و بالا رفتن سطح آموزش و کارایی افراد نه تنها ضرر نکرده بلکه سودهم برده است. می توان ادعا کرد که اگر مخارج جاری مردودین به معلمان داده شود حداقل تعداد مردودین ۵۰٪ کاهش می یابد. مردم نیز باید بدانند به علت کمی بودجه آموزش و

هر چند سهم هر معلم (۳۶۱۸۰ نفر) از این مبلغ (۶۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال) خیلی ناچیز است و دردی را دوا نخواهد

پرورش که عمده‌اش ناشی از مشکلات ایجاد شده بر اثر جنگ تحمیلی است، امکان مردود شدن فرزندانشان افزایش یافته است و با مردود شدن فرزندانشان نه تنها به بودجه آنها زیان وارد شده بلکه عمر فرزندانشان نیز به هدر رفته است. پس باید به بودجه آموزش و پرورش کشور کمک کنند. منتهی این کمک نباید بصورت شهریه‌های کلان و... باشد. بهتر است دولت مالیات معینی بابت کمک مستقیم به آموزش و پرورش بر روی برخی از کالاهای عمومی ببندد، مثلاً مبلغ ۵ ریال در هر لیتر بنزین، ۱۰٪ افزایش نرخ تمبر پستی، ۱۰٪ افزایش قیمت بلیط قطار، هواپیما و یا حتی ۱۰٪ افزایش قیمت نان و یا ۱۰٪ افزایش قیمت قند و یا کل کالاهایی که با کوپنهای بسیج اقتصادی توزیع می‌شود و یا ۱۵٪ از مالیاتهای مستقیم افراد و مؤسسات. اصولاً گرفتن شهریه نه تنها نمی‌تواند سهم چندانی در افزایش بودجه آموزش و پرورش داشته باشد بلکه موجب طبقاتی شدن مدارس و ایجاد ناهنجاریهای فکری و روحی در بین دانش‌آموزان نیز می‌شود. در هر صورت افزایش حقوق معلمان و ایجاد رفاه نسبی برای آنها از اهم واجبات در راه بهبود وضع آموزش و پرورش مملکت و سالم‌سازی محیط آموزشی است.

سؤال ۲- میانگین مردودین دوره راهنمایی در استان خراسان و در کل کشور از دو مقطع تحصیلی ابتدایی و متوسطه بیشتر است.

- آیا شرایط جسمی و روانی ویژه دانش‌آموزان در این دوره که با سن بلوغ مصادف است اثر منفی در تحصیلات آنها و در نتیجه در بالا بردن درصد مردودین این دوره داشته است؟

جواب این سؤال نیز مثبت است. در این دوره که با حساسترین سن دانش‌آموز تطبیق می‌کند باید به مسایل روانی و جسمی بیشتر توجه شود و برای این کار باید بودجه و پرسنل مربوط به امور مشاوره مسایل تربیتی، در این دوره، را افزایش داد. معلمان دوره راهنمایی باید آموزشهای ویژه‌ای ببینند. در صورت توجه بیشتر از نظر روانی و جسمی به دانش‌آموزان این دوره و مختصر آموزش خانواده‌های آنها در این رابطه نه تنها از درصد مردودین کاسته خواهد شد، بلکه از نظر معنوی و روحی نیز کمکهای مؤثری به دانش‌آموز خواهد شد.

سؤال ۳- تعداد زیادی از روستاها فاقد مدرسه راهنمایی هستند و دانش‌آموزان برای ادامه تحصیل مجبور به ترک خانواده و مهاجرت می‌شوند. آیا این مهاجرتها نمی‌تواند تأثیری در افت تحصیلی داشته باشد؟ جواب این سؤال نیز مثبت است و چون ما در مقالات دیگری

این مطلب را شکافته ایم، خوانندگان را به آن مقالات ارجاع می دهیم^{۱۵} و^{۱۶}.

سؤال ۴ - آیا تفاوت‌های زبانی به خصوص در آن دسته از مناطقی که زبان مادری درصدی از مردم غیر فارسی است، نمی تواند نقش مهمی در افت تحصیلی بویژه در مقطع ابتدایی داشته باشد؟ به عنوان مثال در منطقه کلات نادری زبان مادری ۸/۶۷٪ دانش آموزان غیر فارسی است و می بینیم که همین منطقه در مقطع ابتدایی پایینترین درصد قبولی را در استان داراست. مسلماً عوامل دیگری هم در این امر نقش دارد، اما از عامل زبان نباید غافل شد، اصولاً در تمام مناطقی که زبان مادری غیر فارسی است درصد مردودین مقطع ابتدایی بالا است. نظر به این که در این مورد مطالب زیادی از سالهای قبل گفته شده است و ما نیز در مقاله مربوط به نقشه پراکندگی زبانها در روستاهای شمال خراسان، توضیحاتی داده ایم، از تکرار آن پرهیز می کنیم. علاوه بر آنچه مطرح شد سوالات دیگری که در حقیقت هریک مسأله مهمی است وجود دارد که مختصراً به طرح هریک می پردازیم:

۵ - آیا همه معلمین آموزشهای لازم در رابطه با مبانی تعلیم و تربیت، روشها و فنون کلاسداری را دیده اند؟

۶ - آیا همه معلمین این امکان یا فرصت را دارند که از نتایج امتحانات دانش آموزان خود سود جسته و در ارتقاء و کیفیت روشها و زمان تدریس خود تجدیدنظر کنند؟

۷ - آیا همه معلمین، با شیوه های صحیح ارزشیابی و فرآیندهای آن آشنایی کافی دارند؟

۸ - کمبود مشاوران تحصیلی در مدارس و یا عدم همکاری خانواده ها و یا کمی ارتباط آنها با مدارس تا چه حد بر چگونگی تحصیل دانش آموزان تأثیر منفی می گذارد؟

۹ - نقش اجتماعی - اقتصادی خانواده ها در آموزش و پرورش چقدر است و آموزش و پرورش تا چه حد می تواند به دانش آموزانی که از نظر اقتصادی دچار مشکل هستند و والدین آنها نیز بی سواد و یا کم سواد است کمک کند؟

۱۵ - پاپلی، دکتر محمدحسین، پناهی، صمد، بررسی مهاجرتهای دانش آموزی شمال خراسان، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۲، مشهد، ۱۳۶۵.

۱۶ - پاپلی، دکتر محمدحسین [و دیگران]، مهاجرتهای دانش آموزی کلات، مجموعه مقالات جغرافیایی شماره ۴، مشهد، ۱۳۶۷.

۱۷ - پاپلی، دکتر محمدحسین، نقشه پراکندگی زبانها در روستاهای شمال خراسان، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۱۰، مشهد، ۱۳۶۷.

- ۱۰- کمبود وسایل آموزشی و کمک آموزشی چه تأثیری در افت تحصیلی دارد؟
- ۱۱- مطالب کتب درسی تا چه حد با نیازها و اولویتهای جامعه در ارتباط و هماهنگ است؟
- ۱۲- چند شیفته بودن مدارس بویژه در مناطق پرتراکم چه تأثیری در افت تحصیلی دارد؟
- ۱۳- مکان گزینی مدارس بویژه در مناطقی که چند روستا باید از یک مدرسه استفاده کنند چه تأثیری در افت تحصیلی دارد؟
- ۱۴- بالاخره آیا همه مدیران مدارس، تخصص، تجربه، امکانات و اختیارات کافی در برخورد با مسایل و حل آنها را دارند؟
- ۱۵- آیا بین تعداد دانش آموزان و سایر عوامل آموزشی از قبیل کادر آموزشی، تعداد کلاس، تعداد آموزشگاه، رابطه ای منطقی و متوازن وجود دارد؟ (جدول شماره ۱۱ و ۱۲ و ۱۳).
- بر اساس جدول شماره ۱۲، در سال تحصیلی ۶۷-۶۶، در مقطع ابتدایی به ازای هر ۳۳ نفر دانش آموز یک آموزگار وجود داشته، در حالی که این نسبت در همان سال در مقاطع راهنمایی و متوسطه به ترتیب ۲۸ و ۲۶ نفر بوده است. در سال فوق به طور متوسط در مقطع ابتدایی ۳۰ نفر، در راهنمایی ۳۲ نفر و در متوسطه ۳۴/۵ دانش آموز در هر کلاس به تحصیل مشغول بوده اند.
- بدون تردید اگر می توانستیم این تحقیق را در هر مقطع، پایه به پایه و تا ورود دانش آموزان به دانشگاه مثلاً سال تحصیلی ۶۷-۶۶، دنبال کنیم، مسلماً به نتایج کیفی بهتری می رسیدیم، ولی متأسفانه به دلیل عدم دسترسی به آمارهای لازم، این مهم ممکن نشد.
- در پایان باید گفت که درصد مردودین در کل کشور بالا است و مناطق مختلف جغرافیایی، ناهمگونی زیادی از نظر افت تحصیلی نشان می دهند (خود این امر می تواند موضوع تحقیق مفصلی باشد) این درصد بالا نه تنها عمر دانش آموزان و معلمان را هدر می دهد بلکه ضربه سنگینی به بودجه آموزش و پرورش وارد می کند. اگر بودجه کلی وزارت آموزش و پرورش و بویژه حقوق معلمان افزایش نیابد و از همه مهمتر و بالاتر و اولاً تر مدیرینها بر مبنای اصول و موازین علمی و منطقی و اسلامی نباشد به احتمال قوی بر میزان مردودین افزوده شده و در حقیقت آموزش و پرورش دچار یک دور تسلسل باطل می شود. و به جای آن که بودجه صرف کارهای زیربنایی و عمرانی شود به نوعی به دور ریخته می شود. البته پیشرفت در امر آموزش و پرورش هر کشور بستگی به شرایط عمومی آن کشور دارد. امیدواریم با شروع دوران بازسازی و با پایان گرفتن جنگ تحمیلی و بهبود وضع اقتصادی کشور و توجه روزافزون به

جدول شماره ۱۱ وضع برخی از عوامل آموزشی استان خراسان در مرحله آموزش عمومی

کادر آموزشی*			تعداد دانش آموزان			
۶۷-۶۸	۶۶-۶۷	۶۵-۶۶	۶۷-۶۸	۶۶-۶۷	۶۵-۶۶	مقاطع
۲۴۶۹۴	۲۴۲۹۰	-	۸۶۵۸۴۰	۸۰۹۹۷۲	۷۴۹۰۴۰	ابتدایی
۸۴۷۰	۸۱۴۶	-	۲۵۹۴۲۰	۲۲۶۹۵۲	۱۹۹۸۶۸	راهنمایی
۴۰۰۶	۳۷۴۴	-	۱۱۱۴۹۷	۹۶۵۲۰	۸۶۹۲۱	متوسطه
۳۷۱۷۰	۳۶۱۸۰	-	۱۲۳۶۷۵۷	۱۱۳۳۴۴۴	۱۰۳۸۲۹	جمع
تعداد کلاس			تعداد آموزشگاه			
۶۷-۶۸	۶۶-۶۷	۶۵-۶۶	۶۷-۶۸	۶۶-۶۷	۶۵-۶۶	مقاطع
۲۹۳۷۱	۲۶۹۶۳	۲۵۷۶۵	۵۶۸۱	۵۵۹۲	۵۵۵۲	ابتدایی
۷۹۷۲	۷۰۱۴	۶۳۳۴	۱۲۵۹	۱۱۳۳	۱۰۷۴	راهنمایی
۳۱۸۲	۲۷۹۵	۲۵۹۳	۳۱۳	۲۸۰	۲۷۱	متوسطه
۴۰۵۲۵	۳۶۷۷۲	۳۴۶۹۲	۸۱۵۳	۷۰۰۵	۶۸۹۷	جمع

جدول شماره ۱۲ نسبت بین تعداد دانش آموزان، جدول شماره ۱۳ نسبت بین تعداد دانش آموزان و تعداد معلمان، و تعداد کلاسها در خراسان

۶۷-۶۸	۶۶-۶۷	۶۵-۶۶	مقاطع	۶۷-۶۸	۶۶-۶۷	۶۵-۶۶	مقاطع
۳۲/۸ نفر	۳۰/۰۴ نفر	۲۹/۰۷ نفر	ابتدایی	۳۵ نفر	۳۳/۳ نفر	-	ابتدایی
۳۲/۵ نفر	۳۲/۳ نفر	۳۱/۵ نفر	راهنمایی	۳۰/۶ نفر	۲۷/۸ نفر	-	راهنمایی
۳۵ نفر	۳۴/۵ نفر	۳۳/۵ نفر	متوسطه	۲۷/۸ نفر	۲۵/۷ نفر	-	متوسطه
۳۰/۵ نفر	۳۰/۸ نفر	۲۹/۸ نفر	جمع	۳۳/۲ نفر	۳۱/۳ نفر	-	جمع

کنترل جمعیت و کاهش زاد و ولد، موجبات بهبود شرایط کلی کشور در همه امور اقتصادی، اجتماعی، آموزشی، تحقیقی، بهداشتی و غیره فراهم شود.